

Sulyok István tervezete az EMKE átalakítására (1926)*

Minden öntudatos nemzeti életet élő népközösségnek múlthatatlanul szüksége van olyan intézményekre, melyek kulturális és népi életének eseményeit számbaveszik, adatait megőrzik és az utókor számára feldolgozzák. Az állami életet élő nemzetek számára ezt a munkát állami szervek végzik el: statisztikai hivatalok, múzeumok, szakminisztériumok, könyvtárak stb. Kisebbségi sorba került nemzeteknek azonban ezeknek a feladatoknak elvégzéséről önmaguk társadalmi erejéből kell gondoskodniuk, annál is inkább, mert amit a többségi nemzet céljainak szolgálatában álló hasonló állami szervek e téren a kisebbségeket illetően elvégeznek, akkor is egyoldalú, ha a munkát a legjobb szándék irányítaná is. Ez a legjobb szándék azonban a kisebbségekkel szemben nemigen szokott előfordulni.

Minden kisebbségi nemzetnek tehát meg kell teremtenie azt az intézményt, mely az önmaga küzdelmeivel elfoglalt társadalmi, kulturális és gazdasági élet grafikóját felrajzolja, s minden pillanatban készen áll arra, hogy adataival a kisebbségi politika, publicisztika, tudományos kutatás és irodalom rendelkezésére álljon.

A különböző államok német kisebbségei ezt a központi intézményt mindenütt meg is teremtették, és igen találóan *Kulturant*nak nevezték el. Az erdélyi magyarságnak még ma sincs ilyen *Kulturant*-ja, sem más hasonló intézménye, mely a most vázolt munkát rendszeresen és céltudatosan elvégezné. Ami e téren eddig történt és ma is történik, mindössze néhány lelkes és önzetlen ember munkája, mely azonban éppen a rendszer hiányában az egyik feladatot gyakran kétszer is elvégzi fölöslegesen, a legtöbbet pedig sehogyan. Végeznek e körbe tartozó munkát az egyes egyházak is, azonban minden érintkezés és egységes rendszer nélkül úgy, hogy munkáik eredménye egyetemes nemzeti célokra csak fáradságos átcsoportosítás, közös nevezőre hozás után, olykor pedig sehogy sem használható fel.

Hogy az erdélyi magyar közélet e téren még semmit sem végzett, annál csodálatosabb, mert az EMKE szervezetében és technikai felkészültségében kész keret áll teljesen üresen és tétlenül rendelkezésre, melyet csak meg kellene ezzel az eleven tartalommal tölteni.

Annak, hogy az EMKE ezt a feladatot és akármilyen más kulturális feladatot elvégezhesen, első feltétele természetesen az volna, hogy tisztán kulturális célzata kínos gondossággal kidomboríttassék, s minden vonatkozása a politikával megszűnjön. A kisebbségi harcnak valósággal alfája az, hogy a kultúra intézményei éppen olyan tüntetően választassanak el a politikai formációtól, mint ahogyan a háborúban a kombattáns csapatokat óriási vörös keresztet figyelmeztetik az egészségügyi, tehát humanitárius berendezkedésre. Az előrelátásnak és óvatosságnak ez az elemi rendszabálya Erdélyben csodálatosképpen eddig nem nyert alkalmazást.

Ha ez a feltétel bekövetkezik, s az EMKE könnyen kínálkozó felületet rosszakaratú támadásoknak a jövőben nyújtani nem fog, úgy minden különösebb bejelentés és hangos előkészítés nélkül máról holnapra meg lehetne kezdeni átépítését az erdélyi magyar kultúra központi adatgyűjtő és feldolgozó szervévé.

Ennek az érdekében semmi egyéb sincsen szükség, mint azokat a fiatal és munkára kész férfiakat, kik rendelkezésre állanak, az EMKE ma üresen és porosan álló íróasztalai mellé leültetni, s azt a munkát, melyet részben már most is maguk kezdeményezéséből, szerény eszközeivel végeznek, rendszerbe foglalni, s összhangba hozni.

A rendelkezésre álló alkalmas férfiak munkába állításával semmi akadály nem volna annak, hogy az EMKE keretén belül az alábbi szakosztályok munkájukat akár azonnal is megkezdjék.

I. A statisztikai szakosztály

Dr. Fritz László, a kolozsvári Hirsch-féle szeszgyár tisztviselője, szabadidejének feláldozásával hónapok óta végez önzetlen statisztikai munkát, melynek anyagi feltételeit báró Bánffy Ferenc áldozatkészsége teremti meg. Ahhoz, hogy ez a munka ne csak a szükséges űrlapokat készítse el, hanem azokat adminisztrálhassa is, természetesen segéderőre, nyilvántartásra, szóval irodára van szükség, melyek Fritz Lászlónak rendelkezésére nem állanak. Ha az EMKE-ben felállítatnék a statisztikai szakosztály, Fritz László íróasztalhoz és irodai segéderőhöz juthatna, kik ma az EMKE-ben tétlenkednek, igaz, hogy éhbérek mellett, kétségtelen, hogy munkája ezerszeresen eredményesebb volna,

mint amilyen ma. Az adatgyűjtő munkát nagyobb terjedelművé lehetne tenni egyszerűen azáltal is, ha az egyházak a közös munka elvégzésére egy-egy segéderőt az EMKE keretében működő központi statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátanának, s az adatgyűjtés a portómentesség kedvezményének kihasználása céljából központilag irányítva, de mégis az egyházakon keresztül történjék, mert hiszen adatokat a falvakból amúgy is főként a lelkészek szolgáltatnak.

Ez az adatgyűjtés természetesen több részre tagozódnék, s figyelemmel lenne: a) a népesedési mozgalomra, b) az iskolai adatok minden nemére, c) a politikai jogok nyilvántartására, d) egyéb kulturális megnyilvánulásokra.

II. A bibliográfiai szakosztály

Dr. György Lajos állását vesztett magyartanár, jelenleg a *Pásztortűz* szerkesztője, ugyancsak egyéni kezdeményezésre saját eszközeivel összegyűjtötte mindazt a könyvet, ami az impériumváltozás után Erdélyben kiadásra került, s ezzel olyan hézagot töltött be, mely az ő munkássága nélkül ma egyszerűen pótolhatatlan lenne. Ennek alapján megírta és kiadta Erdély mai bibliográfiáját.

György Lajos bizonyára nagy örömmel vállalna meghívást az EMKE bibliográfiai szakosztályának élére, melynek természetesen nem szabadna meglegednie csupán a kiadványok, cikkek címeinek összegyűjtésével s kiadásaival, hanem magát a könyv- és cikkanyagot össze kellene gyűjtenie, hogy az a kisebbségi harcos publicisztikának és politikának, valamint a feldolgozó irodalomnak és tudománynak rendelkezésére álljon. Ennek a szakosztálynak össze kellene gyűjtenie minden magyar, német és román könyvet, mely ma Erdélyben megjelenik. Újságkivágás-gyűjteményt kellene szerveznie mind az erdélyi magyar és német, mind az országos román sajtó közleményeiből, hogy a napirenden lévő kérdések anyaga bármely pillanatban kéznél lehessen, s végül szemmel kellene tartania intézményesen a román irodalomnak és publicisztikának minden magyar vonatkozású megnyilatkozását, valamint a Nemzetek Szövetségének Kisebbségi Anyagát.

III. Néppedagógiai szakosztály

Gyallay Domokos tanár, kinek szerkesztésében a Magyar Nép című néplap tizenhétezres példányszámot ért el, napról napra foglalkozik a legnagyobb szeretettel és hozzáértéssel a népnevelés kérdéseivel. Népnevelésről szólva kisebbségi szempontból nem a népoktatásra gondolok most, hanem arra a nagyfontosságú társadalmi munkára, amellyel erdélyi magyar népünk tömegeit nemzeti öntudatra, a kisebbségi kötelességeire kell ébreszteni. Nyilvánvaló ugyanis, hogy hiába van milliós tömegünk akkor, ha ez a kétmillió ember csak állapotilag, helyzetileg magyar, de nem aktívan, áldozatkészen, közreműködően az. Ugyanaz a helyzet itt, mint a munkásmozgalmaknál: úgy, ahogy a munkásság politikai céljainak szempontjából csak a szervezett munkás esik latba, azonmód a kisebbségi politika céljait csak az a magyar szolgálja, ki legalább annyi politikai műveltséggel rendelkezik, és annyi áldozatkészséget mutat, mint a munkás a maga szakszervezetével és osztályérdekeivel szemben. A néppedagógiának e feladatain munkálkodik Gyallay Domokos szerkesztésében a Magyar Nép, s eddig kitűnő eredményeket ért el: ezeket az eredményeket elmélyíteni azonban csak a néppel való érintkezések intézményesítése és céltudatos irányítása mellett volna lehetséges, amivel viszont együtt járna a Magyar Nép olvasótáborának további kiépítése. Ennek a célnak szolgálatába lehetne állítani néhány kicsiny autóra felszerelt vándormozit is, mely üzleti ürüggyel kitűnően burkolná és intézményesítené a néppel való sűrű és szoros érintkezést. Hogy ez nem utópia, azt a legjobban bizonyítja az, hogy ilyen vándormozijuk a szászoknak egy szebeni tanár kezdeményezéséből és a szász bankok áldozatkészségéből már meg is van, s amint a román Astra hivatalos lapjának, a Transsylvaniaiának egyik tavalyi számában olvastam, kitűnő eredménnyel működik, s nemcsak a szász falvakat látogatja meg tanulságos filmjeivel, hanem a román falvakban is meg-megáll, s azok anyagi erejét is igénybe veszi a maga szász céljainak elősegítésére.

Gyallay kétségen kívül örömmel állana élére az EMKE néppedagógiai szakosztályának, s ha itt tanári munkája helyett olyan állandó alkalmazást nyerhetne, melynek javadalmazása tanári fizetését helyettesítve szerkesztői dotációjával együtt egzisztenciáját biztosítaná, kétségtelenül sokkal fokozottabb mértékben állhatna a szolgálatába annak az ügynek, melyet országos viszonylatban ma szinte egyedül képvisel.

IV. Szociológiai szakosztály

Egészen bizonyos, hogy a kisebbségi kérdés gyakorlati problémáinak megoldását is gyakran hátráltatja az a tény, hogy a kisebbségi helyzet szociológiája ma teljességgel feltáratlan terület, s aki olyan törvényszerűségeket keres a kisebbségi élet számára, mint amilyeneket az állami élet problémáinak megoldására a tudomány megállapított, sehol sem fogja megtalálni azt, amit keres, s örökös kísérletekre lesz munkája kárhóztatva. Ezen a hiányon csak az segíthetne, ha valahol megindulna a kisebbségi élet társadalmi kérdéseinek, a különböző kérdések összefüggésének és

egymásra hatásának kutatása. Hogy csak egyetlen példával éljünk: senki sem tette még beható vizsgálódás tárgyává az egységes kisebbségi pártok társadalmi problémáját. Pedig egészen világos, hogy meglehetősen bonyolult feladat az, a legkülönbözőbb gazdasági és társadalmi érdekköröket egyetlen politikai pártba tömöríteni mégpedig akként, hogy ez a párt ne csak egyszerűen jelszó, hanem eredményesen működő társadalmi szervezet is lehessen. Ezt a bonyolult feladatot a kisebbségi pártok szervezeti alapszabályzatának kellene megoldania, s az, hogy például a Magyar Párt szervezeti szabályzata egyszerűen a többi politikai pártok szabályzatának sémájára készült, kétségtelenül azzal magyarázható, hogy ez a mélyreható probléma még senkit sem foglalkoztatott. Pedig egészen bizonyos, hogy ha ez a szabályzat számolna azzal, hogy tulajdonképpen nem politikai párt, hanem valamennyi társadalmi osztályt felölelő nemzeti egység kifejezője akar lenni, úgy egész bizonyos, hogy fokozottabb mértékben tudna megfelelni mindennapi problémáinak.

Ennek a kérdésnek tisztázására rendezne ankétokat, gyűjtene szociográfiai anyagot ez a szakosztály, melynek vezetését dr. Sulyok István, kit ez a kérdés állandóan foglalkoztat, s anyagát gyűjti, szívesen vállalná.

Amint ez eddig előadottakból világosan látható, fejtegetéseinkben a legegyszerűbb induktív módszert alkalmaztuk. A meglevőt vettük számba mind tárgyi, mind személyi tekintetből, s ennek alapján építettük fel a tervet, amely szerint az EMKE korszerű átalakulását könyven és egyszerűen megvalósíthatóknak tartjuk.

Ezek után már csak a különböző szakosztályok adminisztratív összefoglalására és a társadalom szolgálatkészségének igénybevételére lenne szükség, hogy az EMKE a múlt poros emlékéből a jövő lüktető műhelyévé váljon.

E két munkának elvégzésére is egészen kivételes hivatottságú ember áll rendelkezésre, dr. Petres Kálmán volt leánygimnáziumi igazgató személyében, ki szervező és adminisztratív tehetségéről a Magyar Nép olvasótáborának bámulatos kiépítésénél tett világos tanúságot. Nem szenved kétséget, hogy Petres Kálmán összefogó adminisztrációja és társadalmi propagandája mellett az EMKE nemcsak kitűnően működő gépezet lenne, hanem bőségesen megkapná a magyar társadalomtól a fűtőanyagot ahhoz, hogy szüntelenül járhasson és feladatainak megfelelhessen. Ha például az EMKE egy esztendő adatgyűjtő munkásságáról évről évre kiadná az Erdélyi Magyar Közművelődés Évkönyvét, ezzel nemcsak óriási mértékben szolgálná szervezetlen kultúránk és társadalmunk ügyét, hanem igen egyszerű, s üzletileg könnyen kamatoztatható és adminisztrálható eszközt nyerne az erdélyi magyar társadalom igénybevételére. Ilyen évkönyvek egészen partikuláris célok szolgálatában is százezreket jövedelmeztek már itt Erdélyben is, s egy ilyen egyetemes cél szolgálatába állítva kétségtelenül mind példányszám, mind hirdetési anyag terén minden eddigi eredményt túlszárnyalnának, természetesen kellő adminisztráció mellett, mit Petres Kálmán személye teljesen garantál.

Ez röviden minden, amit az EMKE átépítéséről gondolok, s ma sajnos úgy áll a helyzet, hogy ennek a megvalósulása szinte utópiaként lebeg szemünk előtt a távoljövőben.

Ha majd Erdélyben nagyobb szerephez jutnak a komoly tárgyi szempontok, s a kisebbségi helyzet igazi követelményeinek felismerése, ha majd köztudottá válik az az igazság, hogy kisebbségi helyzetben nem a politizálás, a jogász érvelés a fontos, hanem a céltudatos munkára alapított gazdasági és kultúrpolitika, akkor talán el fog következni az az időpont, hogy az erdélyi magyarságnak s meglesz a maga *Kulturanta*, honnan, mint az agyvelőből az idegek, kisebbségi nemzetünk minden társadalmi, gazdasági és kulturális szervezethez el fog jutni az indokolt és helytálló útmutatás arra, hogy kinek mit kell cselekednie, hol van a baj, hol sürgős a segítség, s hol kell latba vetni az erőket, melyeket ma gyakran fölöslegesen pazarolunk el múlandó hiábavalóságokra.

- [Somai József: Rendszert teremteni a civil szférában](#)
- [Bereczki Kinga: Hozzászólás Somai József Rendszert teremteni a civil szférában című írásához](#)
- [Bodó Barna: Civil önépítkezés](#)
- [Farkas Éva: Civilek együtt](#)
- [Farkas Miklós: Az érdekegyeztetés, érdekérvényesítési szolidaritás és partnerségi kapcsolatok kialakításának jelentősége a civil szerveződésben](#)
- [Dr. Fleisz János: Hozzászólás](#)
- [Kósa András László: A romániai magyar civil szféra természetrajzához](#)
- [Kötő József: A civil társadalom erői felszabadításának egy lehetséges útja](#)
- [Lőrincz Zsuzsanna: Hozzászólás Somai József vitaindító írásához](#)
- [Szenkovics Dezső: A civil szervezetek helye és szerepe a társadalomban](#)

Sebestyén István: A nonprofit szektor érdekképviseletének megoldása

- Bárdi Nándor: Önszerveződés és önreflexió a két világháború közötti magyar kisebbségtörténetben
- A Népies Irodalmi Társaság Politikai Osztályának tájékoztatója a romániai magyarság megszervezéséről és a népkisebbség helyzetének tanulmányozásáról (1924)
- Jancsó Benedek feljegyzése az erdélyi kulturális és társadalmi akciókról (1926)
- Sulyok István tervezete az EMKE átalakítására (1926)
- Sulyok István tervezete magyar kultúrhivatal felállítására (1927)
- Sulyok István: Az erdélyi magyarság társadalmi szervezete
- Sulyok István: A magyar könyv Erdélyben
- Kovács György: Gyalogszerrel a Székelyföldön
- Constantin Iordachi: A nemzet újrarajzolt határai: A magyar "státustörvény" és Románia kettős állampolgárságra vonatkozó politikája a Moldovai Köztársaságban
- Juan J. Linz: Nemzetépítés és államépítés
- Charles Taylor: Nacionalizmus és modernitás
- Sorbán Angella - Nagy Kata: Beszélgetések a státustörvényről Erdélyben
- Veress Emőd: Végrehajtás és döntéshozás viszonya a helyi közigazgatásban. Miért beteg Romániában a helyi közigazgatás?
- Szász Alpár Zoltán: A demokrácia modelljei Romániában: a valóság számokban kifejezve
- Nagy Csongor István: A romániai kisebbségi jog 1945 és 1989 közötti történetének tendenciái, különös tekintettel a romániai magyarság történetére (2.)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék